

Rezumat teză de doctorat

Doctorand: Dumitru-Alin SAVU

Homeschooling în București. O perspectivă antropologică

De-a lungul timpului, educația a fost considerată de autori din diverse discipline drept un proces esențial pentru om și societate. Pentru Platon, de exemplu, educația era calea de acces către virtute din care „*izvorăsc și averile și toate celelalte bunuri omenești, pentru unul singur sau pentru o societate întreagă*”¹. Pentru Rousseau, educația este instrumentul prin care omul natural este denaturat și integrat într-o societate, trecând din starea sa de existență absolută la cea relativă, în relație cu ceilalți, ca parte dintr-un întreg.² Din perspectiva lui Kant, educația este un proces umanizant care îl aduce pe om în rând cu ceilalți, socializându-l: „*omul nu poate deveni om decât prin educație. El nu este decât ceea ce-l face ea. Este de observat că omul nu poate primi această educație decât de la alți oameni care și ei au primit-o.*”³ John Dewey considera că educația, dincolo de învățare, achiziție de aptitudini, valori, credințe, trebuie să urmeze un scop bine definit din interior, de cel care învață, și nu impus din exterior, altfel educația și rezultatul ei sunt defectuoase și ineficiente.⁴

Pentru unele personalități, educația a reprezentat calea pentru eliberare și independență: „*educația este pașaportul către viitor, pentru că ziua de mâine aparține celor care o pregătesc de astăzi*”⁵. Pentru alții, reprezintă o cale către rezolvarea problemelor majore ale umanității: „*fără a educa fetele și oamenii în general nu putem avea pace mondială, nu putem reduce căsătoriile între minori, nu putem reduce mortalitatea copiilor, nu putem reduce mortalitatea mamelor la naștere.*”⁶ În unele discursuri, educația este văzută ca o investiție în viitorul națiunii⁷, o importantă piesă în bunul progres al statelor, în economie, în experiența

¹ PLATON, „Apărarea lui Socrate” în *Dialoguri*, Editura pentru Literatură Universală, București, 1968, pp20-21.

² Jean-Jacques ROUSSEAU, *Emil sau despre educație*, EDP, București, 1960, pp13-14.

³ Immanuel KANT, *Tratat de pedagogie*, Editura Agora, Iași, 1992, p10

⁴ John DEWEY, *Democrație și educație. O introducere în filosofia educației*, EDP, București, 1972, pp87-96.

⁵ Malcolm LITTLE (a.k.a. Malcolm X) despre importanța educației, disponibil la:

https://www.youtube.com/watch?v=1RHsk9dkrMs&ab_channel=SeeBlackSeePower, accesat la: 24.5.2018

⁶ Shameem AKHTAR, *To Learn is to be Free*, noiembrie, 2017, disponibil la:

https://www.ted.com/talks/shameem_akhtar_to_learn_is_to_be_free?utm_campaign=tedsread&utm_content=ta lk&utm_medium=referral&utm_source=tedcomshare&utm_term=global-social%20issues, accesat la 24.5.2018.

⁷ Eric A. HANUSHEK, „Education and the Nation's Future”, în *Blueprint for America*, George P. SHULTZ (coord) Stanford, CA: Hoover Institution Press, 2016

vieții copiilor⁸, dar și o oglindă a societății după cum afirma Nelson Mandela: „nu există o revelație mai adâncă despre sufletul unei societăți decât în modul în care își tratează copiii.”⁹

Această diversitate de perspective asupra noțiunii de educație este completată de însăși etimologia¹⁰ cuvântului „a educa” care conduce către două sensuri interdependente: *educare* (a crește, a îngriji) și *educere* (a conduce, a scoate în evidență). Astfel, e vorba despre un proces integrativ al fizicului, spiritualului și intelectualului prin care copilul este condus către potențialul său maxim uman. Cele două sensuri convergente ale cuvântului subliniază faptul că în acest proces sunt implicate la fel de mult corpul cât și mintea, într-un întreg uman. Judecând prin prisma acestei polivalențe a educației, ea se poate constitui în ceea ce Marcel Mauss numea un fapt social total fiindcă:

*„în el se exprimă pe rând și toate odată toate instituțiile unei societăți – religioase, juridice, morale, care au legătură atât cu politica dar și cu familia; asemenea și cele economice care presupun forme speciale de producție și consum, servicii sau distribuire.”*¹¹

Atunci când devine însă un atribut și o responsabilitate în exclusivitate a statului prin învățământul obligatoriu, educația devine un proces limitat și limitant prin natura instituțiilor prin care este exercitată. Învățământul de masă aduce cu sine o standardizare și o formalizare a educației ca politică de stat și mai puțin ca alegere personală în privința propriei dezvoltări. Cu alte cuvinte, dacă educația „îl face pe om să fie om”, cum afirma Kant, iar statul administrează și direcționează procesul de educație, prin urmare statul definește ce și cum trebuie să fie un om și implicit mediul social din care va face parte. Or, această relație de dominanță nu pare a fi compatibilă cu idealurile neolibérale curente ce accentuează ideea că individul, prin alegerile sale, este responsabil pentru propria fericire și dezvoltare personală.¹² Această incompatibilitate naște o nevoie de reformulare a condițiilor contractului social dintre cetățeni și stat – dacă individul are responsabilitatea sinelui, pe cale de consecință, ar trebui să aibă și puterea de a decide modul în care să-și dezvolte sinele, implicit prin educație.

⁸ Yoka BRANDT, *Education: the most powerful investment in our future*, 22.01.2015, disponibil la: <https://blogs.unicef.org/blog/education-the-most-powerful-investment-in-our-future/>, accesat la 24.5.2018.

⁹ Nelson MANDELA despre educație, disponibil la: https://www.washingtonpost.com/news/answer-sheet/wp/2013/12/05/nelson-mandelas-famous-quote-on-education/?noredirect=on&utm_term=.adb83739cce3, accesat la 24.5.2018

¹⁰ Dicționar etimologic online, disponibil la: <http://www.etymonline.com/word/educate>, accesat la: 24.5.2018

¹¹ Marcel MAUSS, *The Gift. The Form and Reason for Exchange in Archaic Societies*, Taylor & Francis e-Library, 2002, pp3-4.

¹² Elena TRIFAN, *Instituții și practici de dezvoltare personală. O perspectivă antropologică*, Teză de doctorat, SNSPA, București, 2016.

La această neconcordanță se adaugă, în contextul românesc, un sistem educațional ce în ultimele trei decenii pare a fi marcat de incoerență și reformă fără plan sau infrastructură care să o suporte¹³. Rezultatele, pe cale de consecință, sunt în depreciere, având în vedere și schimbările din cadrul conducerii Ministerului Educației, modificările nenumărate ale legislației, lipsa personalului calificat sau a condițiilor de siguranță a copiilor.¹⁴ Mai mult, studii recente arată că 73% dintre copiii români se simt singuri la școală.¹⁵ De asemenea, relația dintre familie și școală pare să se deterioreze, această stare fiind alimentată de discursul din mediul social și politic care descurajează și mai mult parteneriatul dintre părinți și profesori – adulții care împărtășesc responsabilitatea educării și creșterii copiilor.¹⁶

Nu în ultimul rând, tehnologia face mai ușor accesul la informație, dar mai mult decât atât, în momentul de față pune la dispoziție nenumărate instrumente cu scop educativ și conectează oameni, instituții, resurse, lucru ce deschide o paletă largă de posibilități în ceea ce privește educația – pe scurt, orice familie cu o erudiție minimă în folosirea unui computer conectat la internet are la dispoziție vaste posibilități educaționale. În același timp, aceste progrese tehnologice pun presiune asupra școlii clasice, al cărei ritm de evoluție nu poate ține pasul cu noutățile pe care copiii (și nu numai) le încorporează în viața de zi cu zi.

În acest context, o parte din familiile din București (dar și din alte părți ale țării) aleg să evite sau să renunțe în totalitate la școală, fie ea publică sau privată, și să îi educe pe cont propriu pe copii, asumându-și această responsabilitate într-un context legal vag. Această practică poartă denumirea generică de homeschooling sau educare acasă, și este o formă de educare alternativă ce permite învățarea situată¹⁷, prin practica în comunitate, este bazată pe alegerea liberă, pe familie, pe acasă – părinții asumându-și responsabilitatea educării copiilor¹⁸, dar

¹³ Bogdan FLORIAN și Sebastian ȚOC, „What Happens to Policies When Assuming Institutions? A Short Story About Romania’s Never-Ending Educational Reform”, *European Education*, 50:4, 2017, pp 320-335.

¹⁴ Detaliez aceste aspecte în capitolul al treilea al tezei.

¹⁵ *Pisa 2012 Results Overview*, p20, disponibil la: <https://www.oecd.org/pisa/keyfindings/pisa-2012-results-overview.pdf>, accesat la 24.05.2018

¹⁶ *Elevi interziși la Evaluarea Națională. Părinții denunță abuzurile din școli. Mărturie pentru Știrile TVR*, disponibil la http://stiri.tvr.ro/elevi-interzi--i-la-evaluarea-na--ionala--parin--ii-denun--a-abuzurile-din---coli--marturie-pentru---tirile-tvr_831352.html#view, accesat la 24.05.2018

¹⁷ Etienne și Beverly WENGER-TRAYNER, *Introduction to Communities of Practice. A Brief Overview of the Concept and its Uses*, 2015, p5, disponibil la: <http://wenger-trayner.com/introduction-to-communities-of-practice/>, accesat la 24.05.2018.

¹⁸ Brian RAY, *Worldwide Guide to Homeschooling: Facts and Stats on the Benefits of Homeschool*, Michigan, Broadman & Holman, 2005, p155.

include oricare alt loc sau situație ce le poate fi pusă copiilor la dispoziție pentru ca ei să învețe.¹⁹

Obiectivul acestei lucrări este de a explora fenomenul educării acasă (homeschooling) așa cum se manifestă în București, România. Pentru a atinge acest obiectiv, am urmărit câteva întrebări de cercetare ce definesc un traseu pornind de la istoricul global al fenomenului și până la impactul local, la nivelul experienței personale, al practicării educării acasă în București. Astfel, întrebările centrale cu ramificațiile aferente ce se vor oglindi în coloana vertebrală a tezei sunt următoarele:

- Ce este homeschoolingul?
 - Cum și unde a apărut ca idee și ca practică?
 - Cum ajunge în România?
- Cum se practică educarea acasă în București?
 - Cine practică educarea acasă?
 - Cum putem înțelege experiența copiilor care practică educarea acasă?
 - Dar pe cea a părinților?
- Ce aspecte aduce în dezbatere fenomenul educării acasă în București?
 - Care este contextul legal al desfășurării acestei practici?
 - Cum se (re)definește relația familiei cu statul pe tema acestei forme de educație?
 - Se naște o nouă comunitate de practică în jurul homeschoolingului?
 - Cum putem înțelege practica educării acasă prin comparație cu alte practici educaționale personalizate?

Cercetarea este construită pe designul unei etnografii focalizate pe explorarea fenomenul educării acasă în București ca practică familială și experiență a copilăriei. Având în vedere noutatea fenomenului în România și diferențele de context cultural, social și politic față de alte state unde educarea acasă a fost deja cercetată, am hotărât să nu predefinesc cadrul teoretic al interpretării acestui fenomen, ci mai degrabă să urmăresc fenomenul așa cum se dezvoltă și ulterior, cu fiecare temă particulară identificată, să propun eventuale teorii. Cercetarea este structurată ca un demers calitativ, urmând mai degrabă o traiectorie în adâncime privitoare la experiența familiilor care educă acasă.

¹⁹ John HOLT, Pat FARENGA, *Teach Your Own: The John Holt Book Of Homeschooling*, Da Capo Press, 2009, p1.

Fenomenul educării acasă în România este relativ nou – are în jur de două decenii – dar și mai important, este puțin spre deloc studiat în mediul academic din România, cu excepția unor lucrări de licență mai degrabă cu o abordare teoretică decât bazate pe cercetare empirică²⁰. Astfel, această lucrare aduce o primă perspectivă asupra fenomenului educării acasă pe baza unei cercetări empirice, etnografice. Pentru a contextualiza această etnografie, adesea recurg la comparații cu situația fenomenului educării acasă așa cum a fost studiată în alte state precum SUA, UK, Franța sau Germania. De asemenea, există comparație în interiorul grupului studiat, având în vedere că educarea acasă, fiind bazată pe alegere personală liberă, stimulează o diversitate a experienței.

Abordând fenomenul educării acasă ca pe un fapt social total, această cercetare adresează în mod inerent mai multe domenii legate de educație și traversează implicit mai multe situri ale terenului de cercetare – domeniul virtual, casele familiilor, instituții publice, întâlniri și adunări formale și non-formale.

De asemenea, fiind vorba despre educație, familie și copilărie, cercetarea implică participanți minori, pornind de la premisa că ei sunt cei mai potriviți să vorbească despre propria experiență. În interacțiunea cu copiii, datele au fost colectate folosind și metode creative²¹ precum jurnalul săptămânal sau fotografia. Mai mult, în aceste etape, copiii au fost implicați în cercetare în mod reflexiv²², fiind rugați să interpreteze materialele produse de ei înșiși, așa încât înțelegerea autorului să fie cât mai apropiată de experiența participanților la cercetare.

Având în vedere implicarea copiilor ca participanți deplin în această cercetare, în capitolul al doilea, referitor la metodologie, pe lângă descrierea și motivarea alegerii metodelor și instrumentelor folosite, accentuez și adesea detaliez aspecte privind particularitățile implicării copiilor în cercetarea socială.

Capitolul al treilea pornește de la o înțelegere generală a ideii de homeschooling ca formă de educație alternativă bazată pe alegerea liberă, pentru ca ulterior să detalieze mai multe perspective asupra particularităților acesteia și să ilustreze pe scurt varietăți ce se desprind din aceleași rădăcini ale ideii de educație bazată pe alegere liberă: homeschooling, unschooling,

²⁰ Andreea Bertha SĂLĂGEAN, *Necesitatea implementării sistemului homeschool în România*, lucrare de licență, UBB Cluj-Napoca, 2011.

Berta Melinda ENIKÓ, *Homeschooling (educația acasă/ educația la domiciliu) posibilă alternativă la educația formală?*, lucrare de licență, Universitatea de Vest, Timișoara, 2014.

²¹ Angela VEALE, *Creative Methodologies in Participatory Research with Children*, in Sheila Greene and Diane Hogan, *Researching Children's Experience. Approaches and Methods*, London, Sage, 2005, pp 253-273

²² Ruth EMOND, *Ethnographic Research Methods with Children and Young People*, in Sheila Greene and Diane Hogan, *Researching Children's Experience. Approaches and Methods*, London, Sage, 2005, pp 127-130

roadschooling. În lumina diferențelor și punctelor comune dintre aceste varietăți, argumentez că denumirea generică folosită de-a lungul acestei teze va fi de „educare acasă”, așa încât să pot face referire la toate variantele, iar când este cazul voi diferenția punctual folosind noțiunile de homeschooling sau unschooling. În următoarea secțiune a acestui capitol fac o incursiune în istoricul fenomenului homeschooling de la nivel global/internațional, apropiindu-mă treptat de contextul românesc. Urmăresc două contexte internaționale – USA și UK – unde educarea acasă a evoluat concomitent, dar în mod relativ diferit și sub denumiri distincte. Ulterior abordez contextul românesc în care își face apariția practica educării acasă, discutând despre aspecte legate de calitatea învățământului/educației de masă din ultimele decenii, despre emergența în dezbaterile publice și politice a temei familiei și relației ei cu statul, dar și despre relația în deteriorare a familiei cu școala. Concluzionez prin a remarca imaginea de instabilitate și incoerență pe termen lung a sistemului educațional românesc și modul în care politicul adâncește clivajul între familie și școală, toate acestea creând un context ce-i îndeamnă pe părinți să caute alternative la școala standard.

Capitolul al patrulea are în prima parte drept scop conturarea unui profil social al familiilor care practică educarea acasă în București. Urmăresc o serie de aspecte definitorii în acest sens: venituri, locuire, profesie, ocupație, educație, posesiuni, religie, vârstă, familia de proveniență. Coroborând punctele comune și diferențele privind aceste variabile, observ că un profil general al familiei care practică educarea acasă nu ar fi posibil având în vedere diversitatea cazurilor observate. Cu toate acestea, pot fi remarcate anumite stratificări în funcție de venituri sau religie. Concluzionez această secțiune remarcând că grupul participant la studiu reflectă într-o mare măsură diversitatea mediului social din care face parte.

A doua parte a capitolului al patrulea face un tablou al motivelor, justificărilor, explicațiilor, planurilor și idealurilor exprimate de părinți în cadrul interviurilor. Completez acest portret cu detalii din discuțiile și dezbaterile din mediul online care au atins subiectul alegerii acestui mod de educație. Această paletă de motive și justificări e construită pe o serie tematică privind școala și calitatea învățământului, personalizarea educării și ritmul individual natural, dobândirea de către copil a unui spirit critic bazat pe repere morale clare, asumarea responsabilității de părinte, timpul împreună al familiei și chiar sănătatea copilului. Detaliez aceste teme cu variații și particularizări din datele adunate de la părinți și apoi compar acest tablou cu cel din SUA și UK. Observ că, deși unele puncte sunt comune cu ambele state – nemulțumirea față de sistemul școlar, drepturile și libertățile copiilor și ale părinților, educație morală – în ce privește motivația religioasă pentru alegerea educării acasă, situația din

România pare a fi mai degrabă similară cu cea din UK, unde aspectul religios este un factor de decizie mai puțin pregnant, deși spiritualitatea și valorile morale sunt văzute ca esențiale acestei forme de educare. Concluzionez acest capitol remarcând faptul că deși profilul social al familiilor scoate în evidență diversitatea, discursul privind motivele, justificările și idealurile pentru care au ales educarea acasă este relativ unitar, denotând un element de bază în crearea unei comunități.

Capitolul al cincelea deschide explorarea etnografică în terenul practicii educării acasă în București. În prima secțiune (5.1.) descriu, ilustrez etnografic și discut despre momentele cheie ce au facilitat desfășurarea acestei cercetări – abordarea informatorilor, integrarea în comunitate, evenimente neanticipate, limite neanticipate ale terenului, precum și postura cercetătorului în diversele situri ale terenului și elementele personale ce au limitat sau susținut demersul de cercetare. Acest capitol se constituie într-o introducere pentru secțiunea etnografică a acestei teze, oferind o expozițiune pentru desfășurarea acțiunii.

În secțiunea a doua (5.2.) etnografică, pornesc prin a studia în detaliu cadrul legal în care se desfășoară educarea acasă în România, observând lipsa de claritate în termeni și de concordanță între Constituție și legea organică. Pe scurt, educarea acasă funcționează relativ într-un vid legislativ – nu este nici reglementată, nici interzisă explicit de lege. Școlile umbrelă sunt porțița către legalitate adoptată de o parte dintre părinți. Ulterior, abordez interacțiunea dintre stat, familie și copii pe tema educației din două perspective: una istorică, urmărind începuturile școlii ca instituție a statului unde se petrece educația copiilor și prin care statul reușește să-și asigure intervenția legitimă în familie în privința copiilor. Cealaltă perspectivă este una etnografică și interpretează relația dintre stat și familie prin intermediul educației în cheia teoretică trasată de Pierre Bourdieu, argumentând că educarea acasă se conturează ca un teren/field²³ pe care se dispută redefinirea drepturilor și responsabilităților familiei și ale statului față de copii, dar și drepturile copiilor în acest context. Tot aici discut despre situații particulare întâlnite în cadrul terenului etnografic studiat care ilustrează neajunsurile practice ale situației legale actuale, soluțiile alese de părinți și raportarea familiilor la aceste experiențe. Concluzionez argumentând că, în urma acestei dispute pe terenul educării acasă, la nivel simbolic cel puțin, se produce treptat o redefinire a contractului

²³ Pierre BOURDIEU, *The Field of Cultural Production*, Cambridge, UK, Polity Press, 1993.
Mathieu HILGERS și Eric MANGEZ, *Bourdieu's Theory of Social Fields: Concepts and Applications*, London, Routledge, 2015.

social dintre stat și familie, aceasta din urmă (re)asumându-și din ce în ce mai multe dintre responsabilitățile privitoare la copii ce altfel sunt delegate statului.

Secțiunea a treia (5.3.) este deschisă de o primă parte referitoare la statutul copilului, valoarea experienței copilăriei și modul în care a fost abordată de-a lungul timpului de cercetători, fie ei antropologi, sociologi, istorici sau psihologi. Urmăresc să ilustrez principalele coordonate ce definesc în prezent experiența copilăriei, pentru a putea izola mai clar implicațiile fenomenului educării acasă în experiența copilăriei. Astfel, partea a doua a acestei secțiuni constituie o explorare etnografică a experienței copiilor ce practică educarea acasă. Mă bazez pe fragmente din interviuri, jurnale ale copiilor, fotografii făcute de ei, observații și note etnografice și urmăresc o serie de aspecte pe care deopotrivă le-am considerat definatorii în ilustrarea experienței copiilor, dar care, în parte sunt și mistificate în discursul public, nefiind destul documentate. Așadar, abordez subiectul cotidianului copiilor, al procesului de învățare, al socializării, al relației cu orașul și căminul (acasă), consum și cultură materială precum și raportarea copiilor la practica educării acasă și la școală. Concluzionez că în toate aspectele urmărite ale experienței copiilor se simt, mai mult sau mai puțin pregnant, câteva elemente definatorii: libertatea de alegere, flexibilitatea dar și responsabilitatea. Acasă rămâne un reper central în experiența copiilor participanți la studiu drept un loc al îngrijirii, al libertății și al copilăriei prin excelență. Retragerea de la școală în cazul unora dintre copii a însemnat redefinirea stilului de viață ca întreg și odată cu el întreruperea unor relații cu alți copii. Cu toate acestea, verdictul este unitar și hotărât atât printre homeschooleri cât și printre unschooleri: „*Nu e ceva mai bine decât homeschooling*” **Petru (9 ani, homeschooler)**.

Partea a treia a acestei secțiuni vizează experiența părinților care își educă acasă copiii. Bazându-mă pe interviuri, observație participativă și o parte din materialele adunate de la copii – jurnale și fotografii – încerc să urmăresc aici impactul pe care alegerea educării acasă îl are asupra experienței părinților: cum li se schimbă viața când încep educarea acasă, cum sunt împărțite responsabilitățile în gospodărie, cum se transformă relația cu copiii și cea cu familia extinsă, cum sunt administrate costurile acestei practici și cum e amenajată casa pentru educarea acasă. Observ aici cum alegerea practicării educării acasă aduce schimbări majore în rutina și experiența părinților, pentru unii schimbarea venind ca o ușurare, pentru alții ca un efort în plus, depinzând și de formula aleasă pentru educare – homeschooling mai structurat sau unschooling nestructurat. Deși tendința e ca unul dintre părinți, de cele mai multe ori mama, să rămână acasă pentru a se îngriji mai atent de educația copiilor, variantele de distribuire a efortului sunt multiple, depinzând și de tipul de slujbă al părinților. Costurile

acestei practici rezultă a fi mai mici decât cele implicate de școală care ascunde cheltuieli serioase în spatele garanției Constituției că statul asigură învățământ gratuit. În relația cu copiii, se evidențiază o prelungire a perioadei de atașament, dar în același timp un raport de paritate în ce privește învățarea, părinții implicându-se mai degrabă ca parteneri și mai puțin ca profesori. Relația cu familia extinsă poate fi uneori de disensiune, mai ales în cazurile în care membri acesteia sunt/au fost cadre didactice. Casa este văzută ca un loc al intimității și în același timp un instrument educativ esențial în practica educării acasă. Concluzionez că educarea acasă – fie homeschooling, unschooling, roadschooling – se naște în cadrul familiilor odată cu adoptarea un nou stil de viață pentru că este un fenomen social total legat de practici cotidiene primare din familie, gospodărie sau societate, dar și de idei și valori centrale în filosofia de viață a unei persoane, legate de libertate, intimitate, identitate, drepturi, responsabilități.

Ce-a de-a patra secțiune etnografică (5.4.) tratează subiectul comunității de practică pe care o formează familiile din București ce își educă acasă copiii. În acest sens, terenul etnografic se diversifică incluzând atât mediul virtual al grupului de Facebook Homeschooling în România, dar și interacțiunile în mediul offline dintre familiile participante la studiu. Urmăresc în acest capitol cum se coagulează comunitatea de practică în jurul grupului online, dar și cum se prelungesc interacțiunile din online în offline. Argumentez că aceste familii dau naștere unei comunități de practică fiindcă se bazează pe trei elemente esențiale în acest sens, conform autorilor Wenger-Trayner: au un domeniu comun de interes ce generează o identitate a comunității și angajament din partea membrilor; au un fundament al interacțiunii în comunitate ce presupune activități comune ale membrilor, ajutor reciproc și schimb de informație; în acord cu interesul comun, în virtutea relațiilor create și pe fundamentul interacțiunilor susținute, își construiesc în timp un repertoriu împărtășit de resurse: experiențe, relatări, unelte, căi de abordare ale unor probleme comune – pe scurt, o practică comună.²⁴ Observ și compar tipul de interacțiuni ce au loc în online și offline, subliniind rolul platformei Facebook în dinamica acestei comunități de practică, dar și importanța și diversitatea interacțiunilor din mediul offline: tabere, grupuri de sprijin reciproc, de învățare împreună, evenimente și întâlniri cu noi și vechi membri. Un element important abordat este legat și de punctele de divergență din această comunitate cauzate atât de contextul legal vag, dar și de opțiunile personale în ce privește aplicarea ideii de educarea acasă.

²⁴ Etienne și Beverly WENGER-TRAYNER, Idem, 2015, pp1-3.

Conchid subliniind că între mediul online și offline care încadrează comunitatea de practică a celor ce educă acasă există un proces constant de alimentare și susținere reciprocă. Ceea ce fac părinții prin crearea și întreținerea acestei comunități de practică este de fapt un proces de învățare situată (situated learning)²⁵ despre educarea acasă. Acest proces de învățare în care sunt implicați adulții se reflectă în practica de zi cu zi a copiilor educați acasă. Interacțiunea familiilor ce educă acasă sub forma unei comunități de practici se construiește ca un mediu social ideal pentru o educație bazată pe alegere liberă, pentru că, membri comunității construiesc un repertoriu, o practică comună care lasă însă libertatea alegerii personale.

Ultima secțiune etnografică a capitolului 5 (5.5.) explorează interdependența educației copiilor cu aspirațiile de clasă mijlocie ale unor familii din București – pe de-o parte familii care practică educarea acasă, pe de altă parte, familii care își înscriu copiii intensiv la activități extracurriculare. Argumentul principal este că ambele forme de educație alternativă pun copilul în centru însă din două perspective diferite: în cazul celor care educă acasă, copilul este pus în centrul familiei, accentul căzând pe confort și fericire (well-being); în cazul celor care fac activități extracurriculare copilul este pus în centrul competiției de pe piață, în cadrul procesului de poziționare în ierarhia socială. Mai mult, educația copiilor este văzută de ambele categorii de părinți drept soluția cea mai potrivită pentru definirea unui statut social favorabil prin acumularea de capital cultural – atât în ce îi privește pe copii și potențialul/viitorul lor, cât și privitor la poziția prezentă a părinților în ierarhia socială. Diferențele dar și punctele comune esențiale între cele două forme de practici educaționale apar în legătură cu tipul de capital cultural țintit (încorporat, certificat sau necertificat oficial)²⁶ și, implicit, cu scopul pentru care acest capital se dorește a fi acumulat. Astfel, această comparație ilustrează efortul constant de poziționare în ierarhia socială românească, precum și modul în care diferite forme de investiție și implicare familială în educație se conturează drept pietre de temelie în afirmarea, menținerea, producerea și reproducerea de clasă în capitala României.

Această inițiativă de cercetare și rezultatele sale au drept țintă primară comunitatea familiilor care practică, au practicat sau se pregătesc să înceapă educarea acasă în București. Deși proiectul are obiective academice clare, pe parcursul cercetării, al terenului alături de oamenii care au binevoit să devină subiecții acestui studiu, am realizat că răspunsurile descoperite vor

²⁵ Etienne și Beverly WENGER-TRAYNER, Idem, 2015, p5.

²⁶ Pierre BOURDIEU, „The Forms of Capital”, în John RICHARDSON, *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*, Westport, CT: Greenwood, 1986, pp. 241–58.

fi fost de o mai mare utilitate chiar oamenilor care au făcut efortul de mi le oferi, în căutarea proprie a căii potrivite pentru fiecare. Desigur, un studiu academic privind un fenomen în proces de coagulare este oricând binevenit, cu atât mai mult cu cât atinge teme de interes general privind familia, educația, individul și statul. Consider, însă, că în momentul de față este la fel de benefică o cercetare care oferă comunității studiate o oglindă formată din propriile povești, judecăți, argumente, și o deconstrucție teoretică a mecanismelor socio-culturale puse în mișcare pe fundalul fenomenului studiat.

În felul acesta, totodată, îmi propun și să aduc cercetarea științifică mai aproape, mai la îndemână față de persoanele din afara mediului academic, așa încât informațiile să ajungă la cât mai mulți cititori, într-o formă cât mai prietenoasă și mai clară. Cred cu tărie că acesta este rolul educației, al științelor – acela de a descoperi noi informații valoroase și de a le oferi cetățenilor, astfel încât să poată alege, să utilizeze aceste informații pentru a își forma o opinie fundamentată pe dovezi și argumente clare. Informația este crucială în procesul alegerii, fără ea, opțiunile pe care le avem în față nu au rost.²⁷

²⁷ James MILL, *Liberty of Press*, The Online Library of Liberty, 1825, disponibil la: <http://oll.libertyfund.org/titles/mill-boll-64-james-mill-liberty-of-the-press-1825>, accesat la 23.5.2018.